

Στις αρχές του αιώνα μας ο Γάλλος φιλόσοφος Ρενάν είχε πει «Δώστε μου μορφωμένες μητέρες και θα σας αλλάξω την όψη του κόσμου σε μια γενιά».

Η δήλωση αυτή ήταν σημαντική, γιατί δείχνει πόσο ουσιαστική γίνεται η συμβολή της γυναίκας στον πολιτισμό και στο ποιοτικό ανέβασμα της ανθρώπινης φυλής. Πίσω από κάθε ξεχωριστή προσωπικότητα αντρική ή γυναικεία κρύβεται η μορφή μιας γυναίκας, που μυστικά, τελετουργικά, πλαστοουργεί την εξαιρετική ατομικότητα του μέλλοντος. Βέβαια ο φιλόσοφος αυτός, ήθελε μορφωμένες μητέρες μόνο, που θ' ανέβαζαν περισσότερο κυριαρχικά το ισχυρό φύλο και θα διαιώνιζαν την εξουσία του. Όμως όλοι ξέρουμε, πόσο η μόρφωση λυτρωώνει τον άνθρωπο. Μορφωμένη γυναίκα, σημαίνει λυτρωμένη γυναίκα με τον καιρό.

Σ' όλες τις εποχές υπήρχαν φωτισμένοι άντρες, που έβλεπαν τη γυναίκα σαν πλάσμα θαυμαστό και προικισμένο, που έπρεπε να βρει το δρόμο της και να ολοκληρώσει την προσωπικότητά της. Ας μην ξεχνάμε πως διάδοχος του Πυθαγόρα στην περίφημη σχολή του, έγινε η μαθηματικός και φιλόσοφος Θεόκλεια, που υπήρξε η καλύτερή του μαθήτριά.

Στην Πλατωνική Ακαδημία φοιτούσαν λυτρωμένα γυναικεία. Στους Ελληνιστικούς χρόνους οι νεοπλατωνικοί φιλόσοφοι έδιναν στα κορίτσια τους επιμελημένη μόρφωση.

Συμπαράστατης και συνεργάτης του Αποστόλου Παύλου και ισάποστολος μ' εκπληκτική ακτινοβολία ήταν η Αγία Θέκλα. Την ακούτε πουθενά σήμερα; Την έφαγε το σκοτάδι. Μας έμεινε ο Παύλος και το «γυνή να φοβείται τον άντρα».

Στους πρώτους αιώνες του Χριστιανισμού δηλαδή το 400 μ.Χ., βλέπουμε τον περίφημο σοφιστή Λεόντιο να φροντίζει ιδιαίτερα την πνευματική ανάπτυξη της κόρης του Αθηναΐδας, αργότερα βασίλισσας του Βυζαντίου. Και το μαθηματικό θέωνα να παιδαγωγεί το ίδιο την κόρη του Υπατία, την περίφημη Αλεξανδρινή φιλόσοφο και μαθηματικό.

Σ' όλες λοιπόν τις εποχές υπήρχαν διαστήματα, που οι γυναίκες είχαν καλύτερη μεταχείριση. Και ο ίδιος ο Χριστός κήρυξε την ισότητα, που τη διαστρέβλωσαν οι κατοπινί ιεράρχες και πατέρες της εκκλησίας.

Οι δασκάλες χτες. Οι δασκάλες σήμερα

της Σούλας Ροδοπούλου

Όταν λυτρωθήκαμε απ' τους Τούρκους κι αφού πέρασαν μερικά χρόνια μερικοί διανοούμενοι, επιστήμονες κι αγωνιστές αποφάσισαν να ιδρύσουν σχολεία για κορίτσια κι ένα διδασκαλείο, που θά 'χε προορισμό να προετοιμάσει δασκάλες χρηστές και ικανές «αίτινες 'ώς χελιδόντες θα έφερον εις το Ελληνικό Έθνος το έαρ της πνευματικής ελευθερίας». Αυτοί οι άνθρωποι οργάνωσαν την Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία και την προσπάθειά τους ενίσχυσε ο Αρσάκης, που πίστευε πως ο τύπος μας ' αναγεννιόταν μόνο, αν οι Ελληνίδες έπαιρναν μόρφωση στέρεη και βαθειά. Φωτισμένες μητέρες και παιδαγωγοί θα βοηθούσαν στην πρόοδο της πατρίδας, ανεβάζοντας το πολιτιστικό της επίπεδο.

Απ' τ' Αρσάκειο βγήκαν γενιές και γενιές δασκαλισσών που στελέχωσαν την ελληνική εκπαίδευση. Έμεινε ιστορική η προσφορά τους, όπως και των άλλων δασκαλισσών απ' τις Ακαδημίες που ιδρύθηκαν αργότερα. Θυσιάστηκαν κυριολεκτικά πάνω στο καθήκον. Έθαψαν τα νιάτα τους στα χωριουδάκια της πατρίδας, μέσα σε δύσκολες συνθήκες, βιώνοντας τους καημούς και τα πάθη του λαού.

Για πολλές δεκαετίες ζούσαν οι γενιές των δασκαλισσών μια ζωή στερημένη, ξεκομμένες απ' τον κόσμο και κάτω απ' τ' άγρυπνο, καχύποπτο μάτι των τοπικών παραγόντων και των χωρικών. Ελέγχανε και την αναπνοή τους. Χρόνια περίμεναν για μια μετάθεση, που δεν ερχόταν, για μία καλύτερευση της θέσης τους. Μαράζωναν απ' τη μοναξιά. Ξεχνούσαν πως ήταν γυναίκες.

Απ' την μεταπολίτευση και μετά πάρθηκαν μέτρα ευνοϊκά για το δασκαλικό χώρο. Εύκολες και γρήγορες μεταθέσεις, λογικές και συμφέρουσες τοποθετήσεις, αποσπάσεις και γρήγορη εξέλιξη.

Η μόρφωση βέβαια που έπαιρναν δεν ξέφευγε απ' τον παραδοσιακό τους ρόλο, που έπρεπε να παίξουν μελλοντικά. Η γραμμή και η πορεία ήταν χαραγμένη κι εντελώς προκαθορισμένη. Αγωγή αυστηρή

κι αποστειρωμένη, χωρίς πρωτοβουλίες κι ελευθερίες περισσότερες απ' όσες όριζε η αντροκρατούμενη ελληνική κοινωνία.

Ο δρόμος για τις παιδαγωγικές Ακαδημίες ήταν ανοιχτός για τις γυναίκες. Στις αστικές περιοχές περισσότερο. Ενδεικτικά παίρνω την επετηρίδα Δημοτικής Εκπαιδευσεως του 1931. Για πρώτη φορά βλέπουμε μια στατιστική. Στην Ευρυτανία υπάρχουν 106 δάσκαλοι και 11 δασκάλες. Στην ανατολική Αθήνα έχουμε 129 δασκάλους, 173 δασκάλες. Στη μετεκπαίδευση φοιτούν 11 άντρες, 7 γυναίκες.

Το να γίνει μια γυναίκα δασκάλα ή νηπιαγωγός, έλεγαν πως ταίριαζε περισσότερο στη γυναικεία της φύση. Ήταν πιο κοντά στα μητρικά και συζυγικά καθήκοντά της και στον περιορισμένο ορίζοντα του εαυτού της. Λίγα τα χρόνια σπουδών και λιγότερα ακόμη τα έξοδα.

Οι συναδέλφισσες παραγκωνίζονταν και είχαν μιαν αργή εξέλιξη. Γρηγορότερα και πάντα οι άντρες γίνονταν διευθυντές και γι' αυτούς ήταν η θέση του επιθεωρητή ή η ανώτερη θέση στο υπουργείο. Άλλωστε τις εκθέσεις και τις επιθεωρήσεις, τις έκαναν άντρες και φυσικά με κάθε τρόπο κρατούσαν στο περιθώριο την προσφορά της δασκάλας. Ήταν αυστηροί και φιδωλοί στη βαθμολογία, για ν' ανοίγεται εύκολα ο δρόμος στους δασκάλους. Αν καμιά φορά, κάποια κατάφερνε να σπάσει τον κλοιό, έλεγαν, πως είχε μάρμπα στην Κορώνη. Ή θά 'χε πέσει σ' επιθεωρητή κάπως φωτισμένο.

Και στα σχολεία της Φιλεκπαιδευτικής, στα γυμνάσια, έβλεπε κανένας άντρες γυμνασιάρχες και σ' όλες τις διοικητικές θέσεις και στα συμβούλια πάλι άντρες. Οι δασκάλες στα δημόσια σχολεία θα έπαιρναν οπωσδήποτε τις μικρές τάξεις, γιατί οι συνάδελφοί τους, έβγαζαν μόνοι τους το συμπέρασμα ότι η θέση τους ήταν εκεί. Αυτές τους ταίριαζαν. Πίστευαν, πως, δεν είχαν τ' ανάλογο κύρος, για να κρατήσουν τις μεγάλες τάξεις. Δήθεν τα μεγάλα παιδιά δε θα τις σέβονταν και δεν θα πειθαρχούσαν. Ήθελαν πολλές γνώσεις, που αυτές δεν είχαν τη δυνατότητα να τις δώσουν, γιατί τους έλειπε ο χρόνος. Έτσι σιγά - σιγά, τους έγινε μια πλύση εγκεφάλου κι έφτασαν στο σημείο να πιστεύουν και οι ίδιες, πως δεν είναι τόσο ικανές για πιο πάνω. Μ' αυτό τον τρόπο εγκλωβίζεται στα στενά περιθώρια της νοητικής κατάστασης των μικρών παιδιών κι αγνο-

ούν, το τί γίνεται στις μεγαλύτερες τάξεις. Αυτόν τον τρόπο σκέψης, τον έσπασε πρώτο, κάποιο ονομαστό ιδιωτικό εκπαιδευτήριο. Έπαψαν οι δασκάλες να δέχονται να φτάνουν μέχρι την τρίτη τάξη. Ζήτησαν και πήραν τις μεγάλες. Εδώ και τρία χρόνια μπαίνουν κι οι άντρες σε τμήματα της πρώτης μ' επιτυχία.

Γι' αυτό πρέπει να γίνονται εντονότερες συζητήσεις στις Ακαδημίες και στις μετεκπαιδευσεις και να γίνει βίωμα στους άντρες συναδέλφους, πως οι υποχρεώσεις είναι ίδιες για όλους. Οι τάξεις δεν έχουν ταμπέλες.

Της παντρεμένης δασκάλας το μεροκάματο, είναι μεροκάματο του τρόμου, όπως και των άλλων εργαζομένων γυναικών. Έχει το σπίτι, τον άντρα, τα δικά της παιδιά, τα παιδιά της τάξης της. Χρειάζεται προετοιμασία περισσότερη, για τις μικρότερες τάξεις. Δεν είναι φυσικά το ίδιο να παίρνεις ένα παιδί έτοιμο κι ένα παιδί που πασχίζεις να του μάθεις τα πρώτα γράμματα και να το κάνεις μια οργανωμένη οντότητα.

Αλλά, όπως ξέρουμε, όλα τα δύσκολα είναι για τις γυναίκες. Το ισχυρό φύλο ξέρει να βγάξει την ουρά του απέξω. Όμως καλά κάνουν. Εμείς οι ίδιες δεν ξέρουμε να φερθούμε σωστά. Δε στεκόμαστε αλληλέγγυες. Πόσες φορές δεν αντιμετώπισα τις αντιδράσεις μερικών συναδελφισσών, που έχουν αποδεχτεί την κατάσταση αυτή και καταστρέφουν την προσπάθεια εκείνων, που έχουν μια άλλη θεώρηση των προβλημάτων. Οι δάσκαλοι έχουν ενότητα και μάχονται και υποστηρίζουν ο ένας τον άλλο, όποια πολιτική τοποθέτηση ή διαφωνία έχουν.

Πόσες φορές δεν άκουσα μέσα στον κλάδο μου τις φράσεις: «Και τί κάνατε εσείς του γυναικείου κινήματος»;

Παίρνουν ν' αρνητικά στοιχεία ορισμένων ακραίων θέσεων μερικών οργανώσεων και τα κάνουν σημαία. Το τι έχει γίνει, δεν έχουν για να το βρουν, παρά να κάνουν μια σύγκριση της ζωής της δικής τους, της μάνας τους και της γιαγιάς τους.

Καλύπτουμε το 50% και πλέον στη Δημοτική Εκπαίδευση, όμως απ' τους 248 συμβούλους μόνο 14 είναι δασκάλες και 13 νηπιαγωγοί. Δεν μπορώ να πω, πως η πολιτεία στέκεται εμπόδιο. Έχει ανοίξει διάπλατα τις πόρτες της. Θέλουν γυναίκες

παντού. Και στους συλλόγους και στην Ομοσπονδία. Αλλά οι δασκάλες νιώθουν τόσο κουρασμένες, που δεν έχουν κουράγιο για περισσότερες ευθύνες. Οι νεώτερες θα πετύχουν πολλά.

Σ' ένα ζευγάρι δασκάλων, εκείνος που ανεβαίνει είναι ο άντρας. Αυτός θα πάει μετεκπαίδευση, Πάντειο, Νομική, Φιλοσοφική στο εξωτερικό. Η γυναίκα θά 'χει την εθνή των παιδιών, του σπιτιού, της δουλειάς της. Πού χρόνος! Γίνεται σύμβουλος μια γυναίκα απ' τα 35 χρόνια και μετά. Πάνω στις μεγαλύτερες υποχρεώσεις της. Οι οικογενειακές συνθήκες δεν της επιτρέπουν ξεσπιτώματα. Οι περισσότεροι άντρες αντιδρούν. Τους κακοφαινεται να έχουν γυναίκα σύμβουλο κι αυτοί να είναι σκέτοι δάσκαλοι. Πολλές έμειναν χωρίς τα απαιτούμενα εφόδια. Προτίμησαν να προωθήσουν το σύζυγο.

Γεγονός είναι πως η πλειοψηφία των δασκαλισσών, που έγιναν διευθύντριες κράτησαν γερά τα σχολεία τους και τα νοικοκύρεψαν. Όσες δασκάλες τόλμησαν ν' ανέβουν πιο ψηλά ή ξεχώρισαν αντιμετωπίστηκαν με κάποια ειρωνεία, μοχθηρία και επιφυλακτικότητα απ' τους άντρες και τις γυναίκες συναδέλφους. Έτσι για κάποια απ' τις συμβούλους, που έγιναν τώρα, άκουσα το ειρωνικό σχόλιο: «Α! αυτή... κάνει τη λογία...». Όταν μια δασκάλα ασχολείται με την ποίηση, την πεζογραφία, τη ζωγραφική, το συνδικαλισμό, το φεμινισμό, θεωρείται νούμερο, ιδιόρρυθμη, απλά ψώνιο. Αν ένας δάσκαλος ασχολείται μ' αυτά, θεωρείται δημιουργικός, ξεχωριστός, προσωπικότητα. Πολλά προβλήματα έχουν λυθεί τα τελευταία χρόνια. Μένουν ακόμη μερικά.

Οι δασκάλες που έχουν μωρά, έχουν ανάγκη κι αυτές νά 'ρχονται αργότερα στο σχολείο και να φεύγουν νωρίτερα. Λένε, πως είναι δύσκολο αυτό. Κι όμως μπορεί να βρεθεί λύση. Αν σε κάθε γραφείο εκπαιδευσεως υπάρχουν δυο τρεις εφεδρικοί δάσκαλοι, θα καλύπτουν μερικές ώρες, όπου υπάρχει ανάγκη. Στο νέο σχέδιο νόμου για την Παιδεία, βάζουν επιτέλους! ειδικούς δασκάλους για τα τεχνικά, τη μουσική και τη γυμναστική. Αυτοί οι άνθρωποι θα βοηθούν, ώστε να μπορεί και η μάνα δασκάλα να βρίσκεται πιο κοντά στο παιδί της. Γιατί να έχουν αυτό το ευεργέτημα οι άλλες εργαζόμε-

νες στο δημόσιο; Περισσότερη άδεια μετά τον τακετό, που ν' ασφαρίζεται, όπως γίνεται και με τη θητεία των αντρών στο στρατό. Πώς αναγνωρίζεται ο πλασματικός χρόνος σ' άλλους τομείς (χρόνος σπουδών, χρόνος στρατεύσεως). Είναι κοινωνικά πιο δικαιολογημένος ο χρόνος της γονικής άδειας.

Θα γίνουν παιδικά κέντρα, όπου θα υπάρχουν βρεφονηπιακοί σταθμοί και νηπιαγωγεία. Καλό είναι να ευρυνθεί το κέντρο με την ενσωμάτωση και του δημοτικού, γιατί έτσι οι δασκάλες ερχόμενες στο χώρο της δουλειάς τους θ' αφήνουν τα παιδιά τους και θα μπορούν να τα βλέπουν σε κάποιο διάλειμμα.

Παλιά το εφ' άπαξ της δασκάλας χανόταν. Τώρα, αν έχει προνοήσει ν' αφήσει κάποιο σημείωμα στο συμβολαιογράφο δε χάνεται. Η σύνταξη χάνεται.

Λέγεται πως ο διευθυντής του σχολείου θα εκλέγεται απ' το σύλλογο δασκάλων. Είμαι βέβαιη, πως πολλές δασκάλες θα υποχωρήσουν και δε θα θελήσουν να εκλεγούν, αν κι έχει αποδειχτεί, πως τα καταφέρνουν θαυμάσια στη θέση αυτή. Ήδη άκουσα νέα συναδέλφισσα ν' απευθύνεται στους νέους συναδέλφους λέγοντας: «Άντε να βγει κανένας από σας, που είστε νέοι και άντρες».

Μπορώ να πω τελειώνοντας, πως για μας τις δασκάλες υπήρχε ανοιχτός ο δρόμος προς τις Ακαδημίες. Το φτάσιμό της εκεί εξαρτιόταν απ' την πολιτιστική ανάπτυξη της ιδιαίτερης πατρίδας μας και τη νοοτροπία του πατέρα μας περισσότερο. Αντιμετωπίσαμε δυσμενείς καταστάσεις, αλλά από άλλες εργαζόμενες βρισκόμαστε τώρα απ' τη σκοπιά της ισοτιμίας σε καλύτερη μοίρα. Μένει στις νέες δασκάλες να συνειδητοποιήσουν την αξία τους τη δύναμή τους και να προχωρήσουν.